

ДЕРЖАВНА ВЕТЕРИНАРНА ТА ФІТОСАНІТАРНА СЛУЖБА УКРАЇНИ: ПІДСУМКИ РОБОТИ Й ПЕРШОЧЕРГОВІ ЗАВДАННЯ

28 березня 2013 р. у Києві відбулося засідання колегії Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України, присвячене підсумкам роботи за 2012 рік і першочерговим завданням на 2013-й

Було запрошено керівників усіх ланок галузі. У заході взяв участь перший заступник міністра аграрної політики та продовольства України І.Ю. Бісюк. Відкрив засідання Голова Держветфітослужби України **Володимир Михайлович ГОРЖЕЄВ**, який зауважив, що вперше колегія проводиться в такому складі – коли присутні представники як ветеринарної, так і фітосанітарної служб України.

Віталій Володимирович БАШИНСЬКИЙ, заступник Голови Держветфітослужби України, доповів про підсумки роботи служби ветмедичини України за 2012 р., підкреслив-

діагностичною метою було забито позитивно реагуючих тварин, а державні лабораторії ветеринарної медицини дослідили 2459 біоматеріалів. Проведено дезінфекцію тваринницьких приміщень загальною площею 88 212,665 м².

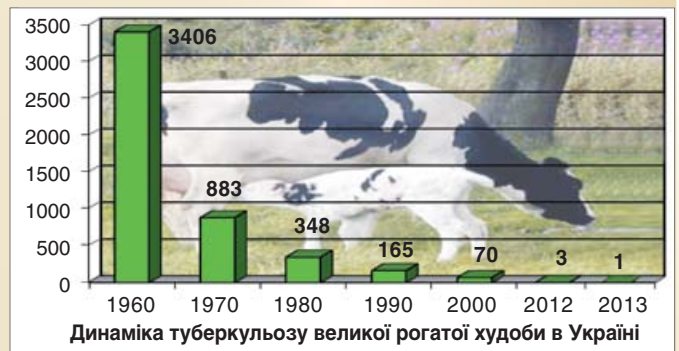

ши, що минулий рік був дуже непростим. Він окреслив основні завдання державної ветеринарної служби:

- забезпечення епізоотичного благополуччя в державі;
- державний контроль і нагляд у сфері виробництва й обігу харчових продуктів, кормів, кормових добавок, ветеринарних препаратів та інших підконтрольних державній ветслужбі товарів;
- державний контроль у сфері племінної справи, ідентифікації та реєстрації тварин;
- законодавче забезпечення діяльності галузі. Приведення нормативно-правових документів у відповідність до міжнародного права та концепції економічної реформи в Україні.

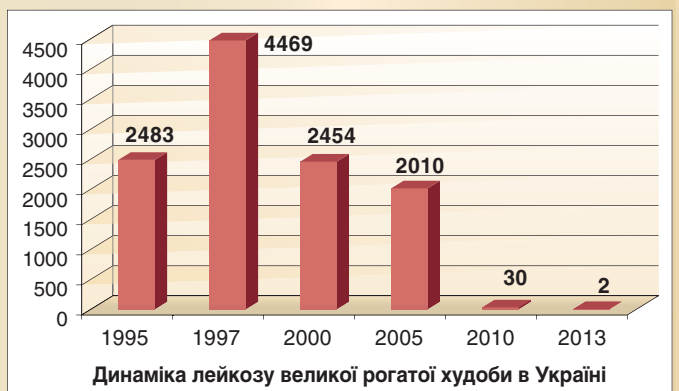
В.В. Башинський приділив увагу поширенню інфекційних захворювань тварин у світі в 2012 р., а також епізоотичній ситуації у Російській Федерації, розповів про стан забезпечення державної служби ветмедичини України засобами діагностики й захисту тварин.

Щодо динаміки туберкульозу великої рогатої худоби в Україні. Для профілактики й ліквідації туберкульозу в Україні виконано 5160,1 тис. діагностичних досліджень, з

Зазначені заходи привели до суттєвого зменшення кількості неблагополучних пунктів.

Щодо динаміки лейкозу великої рогатої худоби в Україні. Попри те, що станом на 1 січня 2013 р. в Україні залишилося 2 неблагополучних пункти щодо лейкозу ВРХ у Рівненській області, лабораторії ветмедичини, провівши впродовж 2012 р. 4152,171 тис. серологічних досліджень, виявили 20 472 реагуючі тварини. Найбільше таких тварин (здебільшого в особистих господарствах громадян) виявле-

но в Сумській (3313), Донецькій (2169), Рівненській (1816), Харківській (1795), Чернігівській (1632) та Київській (1569) областях. Враховуючи вищевикладене й зважаючи на численні звернення власників великої рогатої худоби до Держветфітослужби України щодо діагностики лейкозу, можна зробити висновок, що сьогодні лейкоз ВРХ залишається великою проблемою.

Щодо африканської чуми свиней. Згідно з інформацією головних управлінь ветмедицини в областях із 1537 свиногосподарств загрозованої щодо можливого занесення збудника АЧС зони (АР Крим і 11 областей) лише 1301 працює в «закритому» режимі. Решта 236 господарств піддаються щоденному підвищеному ризику занесення на свою територію збудника хвороби, що може спричинити ланцюгову реакцію з її поширення територією України.

В.В. Башинський повідомив про заходи з недопущення занесення збудника АЧС – дезінфекція транспортних засобів, огляд ручної поклажі, вилучення й знищення забороненої до ввезення небезпечної продукції (при перетині державного кордону України), заходи в країні при переміщенні вантажів, підконтрольних службі ветмедицини, дотримання вимог стосовно роботи свиногосподарств усіх форм власності в «закритому» режимі; обов'язкове щеплення всього поголів'я свиней (особливо в загрозованій зоні) проти класичної чуми, моніторинг наявності збудника АЧС у дикій фауні, спеціалізованих та індивідуальних господарствах населення.

Щодо хвороби Ауескі. У 2012 р. державними лабораторіями ветмедицини було досліджено 82,9 тис. проб сироватки крові, при цьому в 7 тис. виявлено антитіла (8,6%) до вірусу хвороби Ауескі. З 3250 господарств, наявних на 1 січня 2013 р., досліджено 2980 (91,7%). Позитивні результати було виявлено в 303 господарствах 16 областей України. 300 господарствам присвоєно статус умовно благополучних.

Проте існують і проблеми: щеплення проти хвороби Ауескі здійснюються лише в 217 господарствах, не дотримуються рекомендованих схем вакцинації (вакцинується не все поголів'я), тварини з умовно благополучних господарств реалізуються в господарства, які не проводять вакцинації.

Шляхи вирішення зазначених проблем: дотримання вимог відповідної інструкції, програми, наказів і розпоряджень Головного державного інспектора ветеринарної медицини України, рекомендованої схеми вакцинації, проведення лабораторних досліджень тварин (особливо в разі продажу), контроль за переміщенням тварин і сировини, особливо з умовно благополучних господарств.

Щодо трихінельозу. Залишається напруженою ситуація з трихінельозом. Упродовж 2010–2013 рр. унаслідок вживання м'яса домашніх і диких свиней захворіли на трихінельоз 6 людей, виникла підозра на захворювання приблизно в 60.

Станом на 1 січня 2013 р. на території України налічувалося 13 неблагополучних щодо трихінельозу пунктів: 3 – серед домашніх свиней у Херсонській області, 1 – серед котів у Чернівецькій, 7 – серед лисиць у Закарпатській, Одеській, Чернівецькій областях та м. Севастополі; 1 – серед вовків

у Закарпатській області, 1 – серед диких кабанів у Чернівецькій. Тому основними завданнями залишаються: дослідження всіх впольованих диких кабанів, контроль за переміщенням тварин, недопущення несанкціонованого продажу живих тварин і м'яса свиней.

В.В. Башинський розповів також про стан дотримання вимог законодавства у сфері поводження з відходами й зазначив, що щороку в Україні утилізується 200–230 тис. тонн відходів тваринного походження (17% – відходи з об'єктів, на яких утримуються тварини, 83% – з об'єктів, які здійснюють забій тварин і переробку продукції тваринного походження).

Потрібно вжити заходів щодо посилення державного ветеринарно-санітарного контролю й нагляду за своєчасним збором, утилізацією та знищенням загиблих тварин і відходів тваринного походження, визначати ветеринарно-санітарний стан прилеглих територій та аналізувати методи утилізації загиблих тварин і відходів тваринного походження; посилити контроль за дотриманням Правил облаштування й утримання діючих (існуючих) худобомогильників і біотермічних ям для захоронення трупів тварин у населених пунктах України й не допускати облаштування нових.

Наприкінці доповідач звернув увагу на ключові події 2012 р., а саме: втрата статусу благополуччя України щодо африканської чуми свиней; реформування законодавчого поля діяльності державної ветеринарної служби; включення України до списку країн, яким дозволено ввезення на територію ЄС продукції птахівництва.

Анатолій Миколайович ГОЛОВКО, директор державного науково-дослідного інституту з лабораторної діагностики та ветеринарно-санітарної експертизи, розповів про організацію роботи лабораторно-діагностичної служби ветмедицини. Він виділив основні завдання державних лабораторій ветмедицини України, як-от: лабораторна діагностика хвороб тварин, визначення показників безпечності харчових продуктів і кормів, організаційно-методичне керівництво й метрологічне забезпечення діяльності державних лабораторій ветмедицини нижчого рівня.

Доповідач приділив увагу питанню акредитації державних лабораторій ветмедицини, що підтверджує їх компетентність, і висловив думку, що саме регіональна ДЛІВМ має бути основою лабораторно-діагностичної справи в області, мати

стандартну (уніфіковану), зрозумілу й логічну структуру, яка дасть змогу уникнути дублювання функцій відділами. Структура РДЛВМ має збігатися зі структурою ДНДІЛДВСЕ з метою чіткого функціонування системи звітності й надання консультативно-методичної допомоги. Станом на 1 січня 2013 р. в Україні акредитовано 24 регіональні й 4 міські ДЛВМ.

А.М. Головка також відзначив, що державні лабораторії ветмедицини України в 2012 р. виконували «Державний план лабораторного контролю сальмонельозів у птахогосподарствах України»; «Державний план моніторингу інфекційних хвороб птиці на території України», «Програму оздоровлення території України від сказу», «Державну програму викорінення хвороби Ауескі свиней на території України на 2008–2012 рр.».

Доповідач проаналізував проведену роботу за окремими хворобами. За результатами аналізу епізоотичних і клінічних даних, патолого-анатомічних змін і результатів лабораторних досліджень у с. Комишуватка Приморського району Запорізької області 31 липня 2012 р. було виявлено захворювання свиней на африканську чуму. Діагноз було встановлено й підтверджено Запорізькою РДЛВМ і ДНДІЛДВСЕ протягом двох діб, що дало змогу максимально швидко й ефективно провести протиепізоотичні заходи.

Одним з основних напрямів роботи ДЛВМ є лабораторний контроль показників безпечності харчових продуктів і кормів. Ефективність цієї роботи можна оцінити за кількістю результатів досліджень, які свідчать про невідповідність показників безпечності вимогам нормативних документів, – т. зв. позитивних результатів або позитивів.

А.М. Головка в кінці виступу зупинився на проблемних питаннях, що потребують вирішення. Це, зокрема, приведення у відповідність до вимог чинного законодавства статусу районних ДЛВМ і визначення ефективного механізму функціонування міжрайонних ДЛВМ, визначення місця й функціональних завдань для десяти міських ДЛВМ з метою усунення штучної конкуренції між ними й регіональними або районними ДЛВМ; конкретизація напрямів діяльності спеціалізованих ДЛВМ з хвороб риб і птахів.

Іван Юрійович БісЮК, перший заступник міністра аграрної політики та продовольства України, зважаючи на масштабність завдань, покладених на Держветфітослужбу України, запропонував надалі проводити колегію у двох напрямках, розглядаючи питання ветеринарної та фітосанітарної служб окремо.

Він зазначив: «У цілому за минулий рік служба зі своїми зобов'язаннями впоралась, хоч було дуже складно, і ми це розуміємо. Це перше спільне засідання після того, як два роки тому було підписано Указ Президента про створення Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України. Хочу наголосити, що не просто було зберегти окремо державну ветеринарну і фітосанітарну служби в такому вигляді, як вони є сьогодні. Ми чітко розмежували повноваження. А тому оновлена Держветфітослужба знає, що робити на місцях і з точки зору ветеринарної медицини, і з точки зору фітосанітарної служби».

Згадуючи випадок з АЧС у Запорізькій області, який було швидко локалізовано, перший заступник міністра наголосив, що служба, на відміну від сусідів (Російської Федерації), професійно й злагоджено впоралася з цим завданням, і додав: «Не треба робити трагедію з того, що в нас з'явилося якесь захворювання, трагедія – якщо ми не можемо з ним впоратися й вжити відповідних заходів. Ми показали всій Європі, що Держветфітослужба України спроможна забезпечувати епізоотичне благополуччя».

І.Ю. БісЮК відзначив як позитивний момент те, що минулого року в Україні не допустили захворювань, зареєстрованих у Європі (блутанг, вірус Шмалленберг, КЧС), і наголосив, що дослідження з метою запобігання їм мають тривати. Він також нагадав, що ЄС практично оздоровила свої господарства від хвороби Ауескі, і принциповим залишається питання про наявність цього захворювання при здійсненні експортно-імпортних операцій. «Якщо буде сказ у державі, то можуть також вводитися відповідні обмеження, – застеріг І.Ю. БісЮК. – Наша продукція потрапить у Європу тільки тоді, коли в нас працюватиме система контролю за критичними точками (НАССР). У цьому плані допомагає Мінагрополітики та продовольства України. Ми створили спеціальну робочу групу з підготовки до імплементації системи НАССР на підприємствах, які виробляють харчову продукцію».

Перший заступник міністра звернув увагу учасників колегії ще на один важливий аспект роботи Держветфітослужби в сільській місцевості. Згідно з дослідженнями в рамках програми «Рідне село» 63% опитаних голів сільських і селищних рад вважають перспективним створення на їхніх територіях сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, 22% висловлюються за виробничі кооперативи. Решта байдужі до цього питання. Серед обслуговуючих кооперативів пріоритетними є заготівельні, переробні підприємства, у т. ч. м'ясні й молочні. Враховуючи це, Мінагрополітики та продовольства вже працює над відновленням роботи забійних пунктів, готує спеціальні модулі (кожен приблизно на 40 тварин) для утримання свиней. А це вимагає й доставки корму, й ветеринарного обслуговування, і, найголовніше, забезпечення епізоотичного благополуччя.

«Потрібно працювати з людьми й максимально надавати допомогу, зокрема інформаційну, щоб селяни хотіли утримувати худобу. Необхідно забезпечити високоякісні й недорогі послуги. І найголовніше – безпечність харчових продуктів! Ми взяли таку відповідальність на себе. І відповідаємо не

просто своєю посадою, а здоров'ям людей, які споживатимуть цю продукцію. Сьогодні найголовніше для служби – здоров'я тварин, безпека харчових продуктів, а отже, й здоров'я нації. І щоб керівники, які зібралися тут, розуміли, куди ми йдемо, чого хочемо досягти, і мали величезне бажання працювати. А я бажаю вам успіхів на перспективу», – завершив свій виступ І.Ю. Бісюк.

Мар'ян Станіславович ТРОЦЬКИЙ, начальник управління забезпечення протиепізоотичної роботи Департаменту ветеринарної медицини, доповів про стан епізоотичної ситуації в Україні та здійснення заходів щодо запобігання виникненню хвороб тварин і птиці.

Він зазначив, що на території України підтримується стабільна епізоотична ситуація. За минулий рік не допущено виникнення ящуру, бруцельозу, високопатогенного грипу птиці, хвороби Ньюкасла, чуми великої та дрібної рогатої худоби, контагіозної плевропневмонії великої рогатої худоби, везику-

лярного стоматиту, африканської чуми коней тощо. Проте було зареєстровано один випадок африканської чуми свиней у Запорізькій області.

В останні роки в Україні складна ситуація зі сказом тварин. У 2012 р. було зареєстровано 1727 випадків сказу (лисиці – 648, коти – 483, собаки – 312, ВРХ – 167, ДРХ – 20, коні – 6, свині – 1, дикі тварини (крім лисиці) – 75), що на 465 випадків більше, ніж у 2011 р. Щоб обмежити поширення сказу в Україні, в 2012 р. проведено 6,1 млн щеплень домашніх тварин проти сказу та пероральну імунізацію диких м'ясоїдних на території шести областей.

У 2011–2012 рр. області були повністю забезпечені парентальною вакциною проти сказу. Проте в 2012 р. кількість хворих на сказ собак зросла на 23% порівняно з 2011-м, що свідчить про незабезпечення 100% щеплення всього поголів'я собак, як це передбачено діючою інструкцією. Найбільше неблагополучних пунктів щодо сказу серед домашніх собак зареєстровано в Тернопільській, Донецькій, Кіровоградській, Вінницькій, Дніпропетровській областях. Відзначається також значне зростання сказу в котів.

Отже, слід посилити ветеринарно-санітарний контроль за імунізацією проти сказу всього наявного поголів'я домашніх собак, а в зонах стійкого неблагополуччя – й котів, забезпечити належне виконання антирабійних заходів, сприяти організації заходів щодо підтримання оптимальних розмірів популяції лисиць.

Микола Васильович БІЛОУС, заступник директора департаменту – начальник управління державної інспекції Департаменту ветеринарної медицини, доповів про здійснення державного ветеринарно-санітарного контролю та нагля-

ду і застосування заходів адміністративного впливу спеціалістами ветмедицини. Зокрема в 2012 р. державні інспектори ветмедицини здійснили 307 431 обстеження підконтрольних об'єктів, за результатами яких оштрафовано 88 962 особи, призупинено роботу 736 підприємств, стягнуто штрафів на суму 6 810 763 грн., направлено правоохоронним органам 316 повідомлень про порушення законодавства з питань ветеринарної медицини, оформлено 86 393 приписи.

М.В. Білоус підкреслив, що основні порушення законодавства, допущені державними інспекторами ветмедицини й виявлені під час прокурорських перевірок, пов'язані з неналежним оформленням документів на проведення перевірок, а також недостатнім контролем виконання вимог приписів.

Борис Тимофійович СТЕГНІЙ, директор Національного наукового центру «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини» НААН України, підкреслив основні пріоритети наукового супроводу ветеринарного забезпечення тваринництва України – забезпечення стійкого епізоотичного благополуччя й здоров'я тварин, виробництво безпечної тваринницької продукції високої якості, розроблення й упровадження вітчизняних конкурентоспроможних засобів захисту тварин, контроль і запобігання занесенню на територію України особливо небезпечних захворювань тварин.

Доповідач звернув увагу присутніх на нові розробки методик, ветпрепаратів і засобів захисту тварин, авторами яких є вітчизняні вчені.

Б.Т. Стегній акцентував увагу на тому, що важливими складовими забезпечення розроблення й упровадження у виробництво вітчизняних конкурентоспроможних засобів захисту тварин є:

- гармонізація національних стандартів до міжнародних;
- впровадження систем якості ISO 9001, ISO 17025, GLP, GMP;
- запровадження вимог біологічної й екологічної безпеки;
- налагодження співпраці з референс-лабораторіями МЄБ.

Насамкінець доповідач зазначив, що важливою складовою успішної інноваційної діяльності наукових установ є міжнародне співробітництво (установи ветеринари НААН України співпрацюють з провідними науковими центрами США, Канади, Великої Британії, Італії, Німеччини, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Польщі, Сербії, Російської Федерації, країн СНД). ННЦ «ІЕКВМ» з 2003 р. очолює Координаційну раду з наукового співробітництва при Міжурядовій раді зі співробітництва в галузі ветеринарії країн СНД.

Любов Петрівна МОТОРНЮК, начальник управління фінансів, економіки та бухгалтерського обліку, ознайомила присутніх із надходженням і використанням коштів держбюджету в 2012 р. і пропозиціями на 2013-й. При цьому вона

акцентувала увагу учасників колегії на зауваженнях, виявлених під час перевірки Державної ветеринарної та фітосанітарної служби України.

Василь Трохимович ЛІСОВЕНКО як голова Громадської ради при Держветфітослужбі України поділився досвідом її роботи.

Доповідач розповів про склад постійних комісій, а також експертів і консультантів Громадської ради й окреслив мету створення, основні цілі й завдання, серед яких здійснення громадського контролю та взаємодія громадських організацій з Державною ветеринарною та фітосанітарною службою України, забезпечення прозорості в діяльності Держветфітослужби України, врахування громадської думки в процесі підготовки й організації виконання рішень, сприяння реалізації громадянами конституційного права на участь в управлінні державними справами, забезпечення вивчення й узагальнення громадської думки про діяльність Держветфітослужби.

В.Т. Лісовенко поінформував присутніх про нещодавні громадські слухання щодо проекту Закону України «Про внесення змін до законодавчих актів України щодо скорочення

кількості документів дозвільного характеру», «Формування пропозицій щодо вимог до виробників ветеринарних препаратів, кормів і кормових добавок згідно з правилами GMP, стандартів ДСТУ ISO 9001:2009, ДСТУ ISO 22000:2005 (НАССР) з урахуванням гармонізації їх із законодавством ЄС», а також поділився найближчими планами.

Із заключним словом виступив Голова Держветфітослужби України **Володимир Михайлович ГОРЖЕЄВ**, який зазначив, що головним завданням служби є забезпечення стабільної епізоотичної ситуації у країні, безпеки харчових продуктів, що є запорукою здоров'я нації. У 2011 р. Держветфітослужбі було передано деякі додаткові повноваження й функції від інших центральних органів виконавчої влади. Напрямі роботи значно збільшало, але реформування служби стало важливим кроком до впровадження європейських і світових стандартів в Україні.

В.М. Горжеев акцентував увагу на Державній програмі викорінення хвороби Ауескі свиней на території України. Ця програма найближчим часом має стати моделлю для розроблення програм щодо викорінення інших інфекційних хвороб в Україні.

На завершення керівник Держветфітослужби України підтримав пропозицію щодо визнання роботи служби в 2012 р. задовільною й додав: «У світлі тих значимих для країни проблем, які ми сьогодні обговорювали, хочу наголосити: все залежить від нас із вами. Якщо людина відповідальна за свій сектор, ділянку, вона, прокинувшись уранці, замислиться про те, що не було зроблено або було зроблено не так, і день свій присвятить роботі над помилками, просуванню вперед, з думкою про завтрашній день. Хочеться, щоб у нашій команді працювали саме такі люди. Тоді служба завжди буде згуртованою й успішною». ☉